

BÖLGESEL ALT SİSTEMLER ÖLÇEĞİNDE DEMOKRATİK BARIŞ VE ÇOĞULCU GÜVENLİK TOPLULUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ: AVRUPA ALT SİSTEM ÖRNEĞİ

Erdi Kutlu¹

¹*Uluslararası İlişkiler, İzmir Akademi Derneği, Türkiye*

^{*}*(erdikutluu@gmail.com) Başlıca yazarın mail adresi*

Özet – Bölgesel alt sistemler düzeyinde demokrasinin doğduğu ve yerleştiği günümüzde de önemini yoğun bir biçimde koruduğu Avrupa alt sistem düzeyinde kalıcı barışın sağlanabilmesi açısından iç ve dış dinamiklerin incelendiği çalışmada, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da çoğulcu güvenlik topluluğunun oluşumunun Avrupa alt sistem düzeyinde kalıcı barışı sağladığı savunulmaktadır. Büyük yıkımlar yaşamış Avrupalı demokratik devletlerin geçmişlerinde sahip oldukları içsel, bölgesel ve konjonktürel dinamikler sonucunda savaş ortamı belirlemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası bölgesel ve konjonktürel dinamiklere bağlı olarak oluşturulan çoğulcu güvenlik topluluğu günümüz Avrupalı liberal demokrasiler arasında çatışma ortamını sona erdirmiş ve yeni bir savaş ortamı oluşmasını da olanaksız hale getirmiştir.

Anahtar Kelimeler – Avrupa, Bütünleşme, Bölgesel, Güvenlik, Sistem

I. GİRİŞ

Avrupa kıtasında demokratik telakkilerle yönetilen devletler mevcutken ve demokratik barış teorisinin Avrupa ölçeğinde ciddi barış tesis edici oluşu kabul edilirken demokratik barış kuramı savunucularının özellikle geçmişte daha yoğun olmakla birlikte bu teoriyi ortaya atarken Avrupa alt sisteminin yaşadığı süreçlere göre şekillendirdikleri gerçeği ortaya çıkmaktadır. Demokratik barış olgusunu Avrupa'ya özgü değerler sistemi ve karakteristikleri göz önüne almadan değerlendirmek pek mümkün görünmemektedir. Birbirileri ile özellikle coğrafi keşiflerin başlaması ve daha sonrasında emperyalizmin yayılması sonucu ciddi bir güç ve nüfus mücadelesine girişen Avrupalı devletler kıtaya kendi özgün karakterini ve belli ortak değerler sistemini aralarında ciddi rekabete giriştikleri bu dönemlerde vermeye başlamışlardır. Demokrasi kavramı da içsel bir olgu olarak kabul edilmesine rağmen Avrupa alt sistem örneğinde olduğu gibi ulusal olan bir olgu uluslararası-bölgesel temel değer ve norm olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Demokratik Avrupalı devletler

açısından incelediğimizde Avrupalı devletlerin dış politikaları demokratik barış ekseninde şekillenmemiş, demokrasi dış politika çıkarlarını muhafaza etmek isteyen devletlerin içinde doğmuş bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

Demokrasilere sahip taraflar arasındaki ilişkiler inceleme konusu edildiği zaman ilişkiler tarihsel ve bölgesel bağlamda ele alınmalıdır, demokratik barış kuramının geçerliliği uluslararası konjonktürden ayrı düşünülmemelidir çünkü uluslararası koşullar demokrasileri demokratik kimliklerinin aksine davranışta bulunmalarına yol açabilir. Demokratik rejimlere sahip olmak devletlerin savaşı dış politika aracı olarak görmelerini engellemektedir (Sümer, 2011).

Avrupa'da özellikle Sanayi Devriminden sonra eşine daha önce rastlanmamış teknolojik gelişmeler vesilesi ile Avrupalı devletler arasındaki ve genel olarak Avrupa Alt Sistemi düzeyinde sistemin ciddi anlamda tahrip edilmesi tehlikesi ortaya çıkmış aynı zamanda bu durum Avrupa alt sisteminin emperyalizm ve kolonyal hareketler ile dünyadaki güçlü nüfuzunun da etkisi ile uluslararası toplumun

oluşumuna ivme kazandırmıştır. Avrupa Birliği örneğinde somut hale gelen temel değerler sistemi ile birlikte yürüyen ortak biz duygusunu ihtiva eden çoğulcu güvenlik topluluğunun ortaya çıkması özellikle iki dünya savaşından sonra ciddi bir yıkıma uğrayan Avrupa'da kalıcın barışın tesis edilmesi konusunda önemli bir etkide bulunmuştur. Bu bağlamda demokrasilerin savaşmaması hususunu demokratik barış olgusu ve iki demokrasinin birbirleri ile savaşmayacağı gerçeği ile birlikte alt sistem düzeyinde anlamak ve çoğulcu güvenlik sistemleri oluşumu vesilesi ile genel bir barış olgusunu oluşturmanın önemine dikkat edilmelidir.

II. ÇOĞULCU GÜVENLİK TOPLULUĞU VE KARL DEUTSCH

İletişim kuramı ile bilinen ve plüralist yaklaşımlarını İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD ve Sovyetler Birliği'nin başını çektiği iki kutuplu Soğuk Savaş'ın olduğu dönemlerde geliştiren Deutsch(1957), küresel sistemden ziyade savaş sonrası dinamikler, savaşın önlenmesi ve barış ortamının sürdürülmesi konularına odaklanmıştır. Çalışmalarını gerçekleştirirken Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın karşılıklı ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi üzerinde durmuştur. Daha önce gerçekleşen iki dünya savaşının aşırı şiddet ve tahribat yaşatmasından sonra gelecekte çıkabilecek savaşlara mani olunması için Batı dünyası arasındaki uyuma dikkat çeken Deutsch, gelişmiş Batılı devletler arasındaki bağımlılık ilişkileri üzerinde önemle durmuştur. "Siyasal Topluluk ve Kuzey Atlantik Alanı: Tarihsel Deneyimler Işığında Uluslararası Örgütler" adlı çalışmasında savaşlara engel olunması amacıyla güvenlik topluluğu oluşturulması tezini ortaya sunmuş ve Avrupa Topluluğu (Avrupa Birliği) veya Trans- Atlantik Topluluğu (NATO) benzeri siyasal toplulukların kurulmasının savaş ihtimalini düşüreceğini ifade etmiştir.

Deutsch (1957), Güvenlik Topluluğu yaklaşımı ile uluslararası yapıyı sistemli bir biçimde ele alarak realizmin güçler dengesi ve caydırıcılık tezlerini reddetmiş ve davranışsal bir yöntem takip etmiştir. Uluslararası sistemi anarşik ve devletlerin temel aktörler olarak kabul edildiği bir anlayışla realizmin bazı temel gerçeklerini de kabul etmiş ve davranışsal yöntemini takip ederek analiz birimi olarak sistemi ele almış ve uluslararası barış ortamının kurulması ve sürdürülmesi için ittifak

benzeri yapıların kurulması gerektiğini ifade ederken de idealist tezler ortaya sunmuştur. Deutsch bütünleşme ve ittifakları; kaotik, anarşik ve çatışmacı uluslararası sistem içinde barışın tesis edilmesi adına optimum seçenek olarak sunmuştur (Dedeoğlu, 2004).

Deutsch (1968), farklı devletler arasında kurulacak muhtelif etkileşim ve iletişim kanallarının odaya yaratacağını transnasyonel kurumsallaşmaların oluşturulmasına hizmet edeceğini ifade etmektedir. (Trans-aksiyon) Güçlü bir iletişim ve ulaşım mekanizmasının uluslararası çapta kurulması yüksek düzeyde kurumsallaşmayı sağlayabileceği ve bunun bütünleşmiş bir birlik yaklaşımını doğuracağını ifade etmektedir. Bu çeşit bir birlik tesisi güvenlik topluluğunun oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

Deutsch (1979), devletlerin aralarındaki etkileşimlerini ve karşılıklı anlayışlarını arttırmalarına paralel olarak ortak bir sorumluluk ve biz duygusu geliştireceklerini belirtmektedir. Uluslararası ilişkilerin en önemli aktörleri olan devletler bağlamında sahip olunacak ortak sorumluluk duygusu, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik olacaktır. Egemenlik haklarını ve değer yargılarını da ortak sorumluluk duygusu bağlamında şekillendiren devletler arasında ortak değerlerin birleştirilmesi ve karşılıklı bağların artırılması söz konusu olacaktır. Bu durum devletler arasındaki karşılıklı güven duygusunun artmasını sağlayacak, belirli bir ortak amaç çerçevesinde yeni ve ortak bir siyasal topluluk oluşturmaları kuvvetle muhtemel hale gelecektir. Ortak değer ve biz duygularına dayalı olarak gerçekleştirilecek siyasal topluluk ile kast edilen çoğulcu güvenlik toplulukları bağlamında devletlerin bir araya gelmeleri ve bunu kurumsal bir çerçeve bağlamında ilerletmeleridir.

Karl Deutsch'un (1979) güvenlik topluluğu kuramında; ülke halklarının birbirleri ile etkileşim halinde olarak bütünleştiği, ortak topluluk duygusunun gelişme sağladığı, kurumsal faaliyetler sırasında tüm halkların birbirleri arasında gerçekleştirdiği eylem ve işlemlerden haberdar olduğu ve bunların birbirlerine açık tutulması yer almaktadır. Toplumların çıkar ve taleplerinin birleşmesi ve devlet davranışlarının birbirilerine benzemesi güvenlik topluluğu içinde yer alan niteliklerdir. Deutsch (1979), farklı kimlik ve hükümetlere sahip toplumların bir üst otorite etrafında bir araya gelmesi sonucunda çoğulcu

güvenlik topluluğunun ortaya çıktığını açıklamaktadır (Dedeoğlu, 2004).

Deutsch'un(1979) anlayışına göre çoğulcu güvenlik topluluğu karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin doğasına uygun olduğundan uzun ömürlü olacaktır. Birçok devlet tarafından kurulan işbirliğinin devam edebilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Burada kurulacak karşılıklı ilişki yoğunluğunun kollektif kimlik oluşturmaya müsait olması gerekmektedir. İkinci olarak, çoğulcu güvenlik topluluğunu oluşturan bileşenler olarak devletler kurulan ilişkilerin bütün olarak yürütülmesi açısından araç olarak şiddet yerine tamamen siyasal araçları kullanmalıdırlar. Bu da devletlerin kapasiteleri ile ilişkili bir durum olarak, tesis edilecek karşılıklı ilişkilerin toplumsal süreçler, yapı ve kurumlar bağlamında pozitif etkiler ortaya çıkarmasını ifade etmektedir. Deutsch (1979), üçüncü ve son koşul olarak, devletlerin birbirlerinin siyasal, ekonomik ve sosyal alandaki politika ve davranışlarını önceden tahmin edebilecek yetenek ve imkanlara sahip olmaları gerektiğini söylemektedir. Buradaki amaç, devletlerin gerçekleştirecekleri davranış ve politikalar yönünden kendilerini açık bırakmalarını ve kollektif amaçların gerçekleştirilmesi adına bilgilendirme ve iletişim kanallarının etkin kullanımını içermektedir (Dedeoğlu, 2004). Çoğulcu güvenlik topluluğu, ortak amaç ve değerlere sahip toplumlar arasında yeni bir topluluk duygusunun oluşturulması durumunu yansıtmaktadır. Devletler arasındaki iletişim düzeyi ile topluluk duygusu oluşması arasında ciddi bir korelasyon bulunmaktadır. Barışın tesis edilmesi ve barış içinde uzun süre yaşamının şartı olarak ifade edilen topluluk duygusunun, tüm taraflarca kabul edilmiş, yaygın ve etkinliği bulunan kurumlar vasıtası ile yayılım gösterebileceği ifade edilmektedir (Lodge, 1983).

III. DEMOKRATİK BARIŞ TEORİSİ

Immanuel Kant, Ebedi Barış adlı eserinde cumhuriyetçi kurumlara sahip devletlerin savaşmayacağı tezini ortaya sunmuştur. Kant'ın sahip olduğu bu anlayış günümüz modern demokrasilerinin sahip oldukları temel değerler ile uyumlu bir görüşü ifade etmektedir. Kant, cumhuriyetçi kurumlar hakkında bahsederken özgürlük (bireyler arasında yasalar karşısında eşitlik), yetkisini halktan alan cumhuriyetçi hükümetler ve güçler ayrılığı ilkesi üzerinde durmaktadır. Kant, uluslararası arenada devletler

arasında barışın sürdürülebilmesi için evrensel olarak geçerli kabul edilip uygulanabilecek kozmopolitan hukuk yaratılması durumunda uluslararası ticari ağların güçleneceği, serbest ticaretin sağlanacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda uluslararası hukuk ilkeleri bağlamında cumhuriyetçi hükümetlerin aralarında gerçekleştirecekleri anlaşma ile kurulacak pasifik birliğinin (pacific union) ebedi barışı koruyacağını belirtmiştir.

Bruce Russett, uluslararası sistemde demokrasilerin nerede ise hiç savaşmadıklarını ve gelecekte de savaşmayacaklarını, sahip oldukları demokratik değer ve sistemin demokrasiler arasında çıkabilecek savaşı engellediğini ifade etmektedir. Russett, demokrasilerin aralarında savaşmamaları ile ilgili belirli tezler ortaya sunmaktadır. Buna göre; demokrasiler birbirleri ile nadiren savaşabilirler çünkü demokratik devletler çatışma ve savaşı çözüm yolu olarak görmemekte bunun yerine farklı araçları kullanmaktadırlar. Aynı zamanda demokrasi ve demokratik yönetime sahip devletler arasında savaşın olmaması gerektiğine dair anlayış da mevcuttur. Bu bağlamda demokrasilerin dünya genelinde artması ile birlikte barış alanının (zone of peace) da genişleyeceği gerçeği ortaya çıkmaktadır (Russett, 1993).

Birinci Dünya Savaşı sırasında ABD başkanı olan Woodrow Wilson görüşleri itibari ile Kant'ın Ebedi Barış eserinde söylediği benzer tezleri öne sürmesi açısından demokratik barış tezi açıklanırken öne çıkarılan isimlerden biridir. Wilson, Birinci Dünya Savaşının yarattığı yıkım ortamında böyle bir trajedinin bir daha yaşanmaması için dönemin önemli demokratik devletlerinden birinin en üst tepe yöneticisi olarak barışın tesis edilmesi için önemli mesajlar vermiştir. 1917 Nisan ayında ABD Kongresinde yaptığı konuşmada savaşı başlatanın dönemin Alman yönetiminin Alman halkına hiçbir şekilde sormadan belli bir zümreden olan yöneten insanların kararları olduğunu ve savaşın sebebi olarak Alman halkının görülmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Savaşın Alman halkına sorulması ve danışılması halinde başlatılamayacağını açıklayan Wilson, demokratik yönetim ve yönetişimin kaldırılması ve çıkar gruplarının saltanatına dönen yönetim anlayışının savaşı çıkardığını ifade ederek Alman demokrasisinin ortadan kaldırılmasının savaşın önemli sebeplerinden olduğu açıklamıştır. Kendi kendisini yöneten toplumların komşu devletler ile ilişkilerini çatışma ve güvensizlik ortamı içinde sürdürmesi yerine barışçıl ve olumlu

diplomatik ilişkiler vasıtası ile devam ettireceğini belirtmiştir (Russett, 1993).

Wilson, savaş bitiminde imzalanan barış anlaşmalarının sürekli olarak uygulanması ve barış ortamının istikrarlı bir biçimde sürdürülebilmesinin yolunun demokratik uluslar arasındaki işbirliğinden geçtiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda Wilson'un savaş bitiminde yayımladığı on dört ilke Kant'ın kozmopolitan hukuk ve pasifik birliği tezlerini içermekteydi, bu ilkelerden başka biri ise eşit ticari koşullar bağlamında ekonomik ve ticari engellerin kaldırılması ile uluslararası serbest ticaretin serbestleştirilmesinin uluslararası işbirliğini ve barışın sürdürülebilirliğini sağlayacağını ifade etmiştir. Ülkelerin egemenliklerine, toprak bütünlüklerine ve iç işlerine saygı prensibinin sağlanmasını da belirten Wilson, Milletler Cemiyetinin kurulmasına da öncülük etmiştir. ABD ve müttefiklerinin demokrasi olmasından dolayı demokratik ülkeler arasındaki işbirliğinin uzun süreli barışı tesis edebileceğini ifade etmiştir (Russett, 1993).

IV.BÖLGESEL ALT SİSTEMLER: DEMOKRATİK BARIŞ VE ÇOĞULCU GÜVENLİK TOPLULUĞU

Demokratik barış teorisi savunucularının elde ettiği veri ve sonuçlar demokratik barışın salt demokrasi özelinden savaşı engellediği tezini yeterince destekleyememektedir. Demokratik barış teorisinin savunduğu demokratik devletlerin savaşmayacağı tezi bir yere kadar doğru iken ve savaşı engellediği kabul edilirken çok kompleks kavramlar olan savaş ve barış konularının anlaşılmasına ve kalıcı barışın yalnızca bir etkenden dolayı meydana geldiği görüşünü pek destekleyememektedir. Barışın tesis edilmesi yalnızca tek bir kavrama dayanarak oluşturulabilecek bir olgu değildir. Özellikle dış politikada rekabet halinde olan bu ülkelerin sahip olduğu çevresel faktörlerin, iç ve dış dinamiklerin barışın devam ettirilmesi konusunda öneminin bulunduğu açıktır.

Demokratik barış farklı tarihsel gerçek ve süreçlere sahip olarak demokrasi olmuş ülkeler ve onların bulunduğu alt sistemler açısından kırılabilir olabilmektedir. Aynı zamanda demokrasilerin aralarındaki barışı nasıl sürdürebilecekleri demokrasilerin kendi kimliklerinden bazı durum ve dönemlerde sapabilmelerine sebep olan dış dinamiklerin etkisi de incelenmelidir.

Her alt sistemde savaşların çıkmasına sebep olan yatkinlikler farklılık göstermektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde savaşların tamamen ortadan kaldırılması çoğulcu güvenlik topluluklarının yaratılması ile söz konusu olabilir. Çünkü oluşturulan çoğulcu güven toplulukları vesilesi ile içeride bir biz duygusu, ortak değerler silsilesi ve ülkeler arasında daha fazla güven inşa edilebilmekte aynı zamanda dışarıdan gerçekleştirilecek nüfuzlara karşı da daha güçlü bir yapı ile cevap verilebilmektedir. Özellikle çoğulcu güvenlik topluluklarının oluşturulmadığı ve bir uluslararası sistem yapısının kurulmadığı Batı dışındaki alt sistemlerde, popülist ve milliyetçi yapı ve söylemlere yatkin olabilecek ülkelerin bulunduğu coğrafyalarda savaşı kolaylaştırıcı dinamiklerin etkisi ile demokrasiler arasında yavaşların yaşanma olasılığı daha yüksek görünmektedir.

Demokrasilerin bazı dönemlerde gerginlikler yaşasalar dahi savaşmayacakları tezi demokratik barış tezi kapsamında gündeme getirilmektedir. Demokratik barışın tek başına uluslararası ilişkiler literatürüne yerleşmiş olması, savaş ve barış gibi hassas konularda tek taraflı açıklama ve ulusal bir değere dayalı ifadeler aynı zamanda uluslararası ilişkiler için de tartışılmaktadır. Demokrasiler anarşik uluslararası sistemde dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için çaba sarf ederlerken aynı zamanda demokrasi olgusunun barışa olan yatkinliği söylem ve savları bu kavramı daha karmaşık bir hale getirmektedir. Bu durumda demokrasilerin birbirleri ile olan ilişkilerini anarşik uluslararası sistemin dışına nasıl itecekleri ve aralarındaki ilişkilere sahip oldukları ortak değerlerin nasıl yansıtacağı sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Demokrasi ikilikleri arasında vuku bulan ilişkiler incelenirken buldukları bölgesel alt sistemle birlikte değerlendirmeleri barış konusunun açıklanması hususunda önem arz etmektedir. Bu bağlamda Avrupa alt sisteminin geçirdiği iç ve dış dinamikler incelendiğinde demokratik barışın tesis edilmesinde yaratılmış olan çoğulcu güvenlik topluluğu büyük önem arz etmektedir.

Demokratik barış ile ilgili tartışmaları Immanuel Kant'ın 1795 yılında yazdığı Ebedi Barış adlı esere götürmemiz doğru olacaktır. Kant'ın bu eserde demokratik barış ile ilgili klasikleşmiş esas tezi, halk iradesinin hakim olduğu cumhuriyet yönetimlerinin birbirleri savaşmasını imkansız hale getirerek savaş olgusunun uluslararası politikada bir araç olarak kullanılamayacağı idi (Kant, 1960).

Cumhuriyet idarelerinin içerdiği yasa koyucu temsili kurumlar, mutlakiyetçiliğin doğuracağı tehlikelerin önüne geçerek savaşı ortadan kaldırılabildi. Kant'ın o dönemlerde yetkisini halk iradesinden alan cumhuriyet yönetimlerinin karşılığı olarak günümüz demokrasileri öne çıkmaktadır. Kant, demokratik barış anlayışını ifade ederken, cumhuriyetçi yönetimlerin varlığı, düzenli ordulara gerek kalmayacağı için kaldırıldığı bir düzeni ifade etmiştir. Ancak demokratik yönetimlerin sahip olduğu iç ve dış dinamiklerin etkisi ile demokratik barış anlayışı salt Kant'ın düşüncesini içerecek şekilde vuku bulmamış ve daha sonra demokrasiler arasında yaşanan bir takım savaflara tam bir açıklama getirememiştir.

Liberal demokrasiler günümüzde demokrasilerin barışı açıklamak için en olgun örneğini oluşturmaktadır. Buna anlayışa göre düzenli orduları kaldırmaksızın demokrasiyi var eden nedenlerden ötürü devletlerin savaşmayacağı iddia edilmektedir. Demokratik barış teorisinin son dönem temsilcilerinden Russett'a (1993) göre teorinin temelini tarafların birbirine duydukları karşılıklı güven oluşturmaktadır, tarafların her biri karşı tarafın demokrasi olduğuna inandığı için söz konusu iki tarafın kuvvete başvurma durumunun oluşmayacağı ifade edilmektedir. Russett'ın(1993) demokratik barış anlayışına göre demokrasilerin birbirleri olan ilişkilerini yürütürken kuvvet kullanma yerine başta diplomasi yerine diğer barışçıl araçları tercih etmeleri bundan dolayı baş göstermektedir. Gerçekten de ulusal düzenleri içinde çoğulculuğu ve farklılıklara saygı duymayı ön planda tutan siyaset ve toplum düzeni anlayışı, demokrasilerin dış dünya ile ilişkilerinde diyalog ve uzlaşmayı kuvvet kullanmaya tercih etmesi bir ilke olarak önemli görünmektedir. Diplomasi tarihine göz attığımızda demokrasi olan ABD ve İngiltere'nin 1861-1865 tarihinde Amerikan İç Savaşı sırasında İngiltere'nin Konfederasyon görüşünü savunanları desteklemek yerine daha sonra Birlik tarafını savunan tarafa ılımlı yaklaşması bu bağlamda karşımıza çıkan önemli örneklerden birisidir. Birlik tarafı Konfederasyon tarafının (Güney) yaptığı ticarete darbe vurmak ve kendi istediği şekilde bir iç düzen yaratılmasını sağlayabilmek için Konfederasyonun İngiltere'ye pamuk ticareti yapan gemilerine saldırıda bulunmuştur. Birlik tarafının Konfederasyon topraklarını abluka altına da almasıyla İngiltere'deki pamuk ticaretine dayalı tekstil sektörü

ciddi bir darbe vurulmuştur. Lincoln'un 1862'de Özgürleştirme Bildirgesi ile Konfederasyon topraklarındaki kölelerin özgürlüklerini ilan etmesi ile birlikte ilişkilerin yönü değişiklik göstermiştir. Lincoln aldığı bu karar ile İngiliz kamuoyunda heyecan yaratmış takdirle karşılanmıştır. Bir dönem İngiltere basını Birlik ile İngiltere'nin ortak ideallerinden bahsetmiştir. İngiliz hükümeti Birlik yönetimine karşı gerçekleştirmeyi düşündüğü müdahaleyi, savaşta kölelik yanlısı bir tutum takındığı ve bunu desteklediği düşüncelerine mahal vermemek adına gerçekleştirmemiştir (Owen, 1994).

Günümüzde demokratik barışın tesis edildiği demokrasilerin liberal demokrasiler örneği kaşımızda durmaktadır. Realistler uluslararası sistemin anarşik yapısının bulunduğundan söz ederken, liberaller ise söz düşünce ve algıların zamanla değişebileceğinden hareketle barışçıl ve işbirliğini esas alan güvenlik anlayışının ortaya konulabileceğini savunmaktadırlar. Bu görüşe göre uluslararası ilişkiler sıfır toplamlı bir oyuna benzememekte aktörlerin mutlak kazanç mantığı ile hareket edebileceklerinden işbirliğini tesis edebileceklerini belirtmektedir. Devletlerin yanlış anlamalarından kaynaklanan algıların ortadan kaldırılması ile barışın oluşturabileceği ifade edilmektedir. Nitekim dünya tarihinde çatışmalar bulunduğu gibi işbirliğine rastlanılan dönemler sıkça mevcuttur bu durum, güvensizliğe yol açabilecek koşulların ortadan kaldırılması durumunda çatışma ve rekabetin azalabileceğini devletlerin birbirleri ile işbirliği yapabileceklerini açıklamaktadır (Viotti and Kauppi, 2012).

Liberal görüşe görüşe uluslararası hukuk ve normların oluşturulması ile birlikte kolektif güvenlik de sağlanabilecektir. Bu bağlamda uluslararası kurumların uluslararası düzende barışı sağladığı belirtilmekte ve kurumsallaşma olgusuna da önem verilmektedir. Demokratik yönetimlere sahip Avrupa Alt sistem modelinde bu durum karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası hukuk, anarşik topluma bir düzen getirerek barışı tesis edebilecek ve bu sayede kalıcı barış hayata geçirilebilecektir. Ulusların ve bireylerin ortak çıkar ve amaçlara sahip oldukları düşünüldüğünde bunların farkında olan aktörlerin sorunları çözümlenmenin en iyi yolu olarak işbirliğini görmeleri ve bölgesel ve uluslararası düzenleyici mekanizmaları ve uluslararası toplumu ortaya çıkarması önemli bir olgudur. Bu kurumsallaşmalar vesilesi ile ortaya çıkacak olan

kollektif güvenlik sistemi (çoğulcu güvenlik topluluğu) demokratik olan devletlerin ortak norm ve kurallara uyması ile temel değerlerin güçlendirilmesine vesile olacaktır. Kollektif güvenlik sistemi herkesin amacına bir makul durum yarattığından devletlerin birbirleri ile savaşımayacağı tezinden hareketle daha sağlıklı işleyerek kalıcı bir barış ortamı yaratılmasının sebebi olacaktır (Iriye, 2002).

Liberal yaklaşımlar, uluslararası sistemde başat aktörler olarak kabul edilen devletler arasında işbirliği mekanizmalarının oluşturulabileceğinden hareketle barışın tesis edilmesi ve güvenliğin sağlanması konularına yönelik yol haritası çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda fonksiyonalizm, çoğulculuk ve transnasyonalizm gibi liberalizmin varyantları olan kuramlar karşılıklı bağımlılığın hakim olduğu alt ve küresel uluslararası sistemlerde kollektif güvenlik sisteminin oluşturulabilmesi adına çoğulculuk, bütünleşme, işbirliği, uluslararası toplum ve küresel yönetim gibi olguları ön plana alarak birey, devlet ve sistem güvenliğinin sağlanabilmesi için ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Bütünleşmesi Modeli¹ Avrupa alt sisteminde kalıcı barış ve güvenliğin tesis edilebilmesi için fonksiyonalist kuram ele alınarak açıklanabilecek bir örnek olarak devlet ile entegrasyon arasındaki hassas ilişkiyi güvenlik olgusu bağlamında açıklamaktadır. Battisela'ya (2003) göre Avrupa bütünleşmesi bölgesel entegrasyonun tek örneği değildir. Ancak onu bu denli imtiyazlı yapan, bütünleşme sürecinin en sistematik ve kapsamlı örneğini oluşturmasıdır. Dünya ölçeğinde değerlendirildiğinde en gelişmiş ulusüstü topluluk olarak ortaya çıkmış ve yapısını korumaktadır. Bütünleşme teorileri, başarılı ile gerçekleşmiş Avrupa bütünleşmesinden yola çıkarak gelişmekte ve AB diğer bölgesel entegrasyonlar açısından bir laboratuvar ortamı sunmaktadır. Almanya ve Fransa gibi tarihsel bağlamda aralarındaki ilişkiler incelendiğinde yıllarca birbiri ile çatışma ve savaş halinde olan ve birbirlerini sürekli tehdit olarak gören devletlerin Avrupa Birliği çatısı altında işbirliğine yönelerek çeşitli konularda ortak politikaları resmi düzeyde yürütmeleri fonksiyonalizm açısından güvenlik ve barışın sürdürülmesi sorunsalının çözümüne yönelik bir referans noktasıdır.

Çoğulcu güvenlik topluluklarından söz edebilmek için ilgili devletlerin kesinlikle bir örgüt çatısı altında bulunmaları gerekmektedir. Temel değerler, ortak anlayış ve güvene dayalı yürütülen ilişkiler de bize çoğulcu güvenlik topluluklarını örnek olarak göstermektedir. Örneğin Kanada ve ABD arasındaki ilişkiler de çoğulcu güvenlik topluluğu kapsamında değerlendirilmektedir. Çoğulcu Güvenlik Topluluğunun oluşturulduğu Avrupa alt sistem modelinde ise Avrupa Birliği ve NATO çoğulcu güvenlik topluluğu kapsamında bulunan ülkelerin örgüt çatısında altında da birleşmelerinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Fonksiyonalist kuram da kollektif güvenlik sisteminin oluşturulabilmesi için örgüt çatısı altında toplanma görüşünü savunmaktadır. Siyasal kaygılardan uzak olan işlevsel uluslararası örgütleri ön plana çıkarmak, ulus-devletlerin belli fonksiyonlarla donatılmış uluslararası kurumlara yetki devrini gerçekleştirebilmek, teknik konuların önemine ve önceliğine vurgu yaparak siyasal kaygıları geri planda bırakmak, bir alanda başlayan fonksiyonel örgütlenmenin zamanla genişleyerek diğer alanlara da yayılmasını sağlamak ve devletlerin uluslararası kurumlar aracılığıyla işbirliği ve uzlaşma maksadı ile etkileşim içinde olan devletlerin aralarındaki ilişkilerin gelişmesine paralel olarak, Avrupa Bütünleşmesinde Almanya-Fransa örneğinde vuku bulduğu gibi demokratik olan bu ülkelerin arasındaki ilişkilerin seviyesinin artırılmasına vesile olarak bir güvenlik topluluğu yaratıldığı ifade edilmektedir. Bölgesel anlamda bunun diğer ülkeler ile ilişkilere de yayılması ile bölgesel alt sistem düzeyinde bir çoğulcu güvenlik topluluğunun tesis edilmesi söz konusu olmuştur. Karl Deutsch, fonksiyonalist teorinin öncüsü olarak mikro birlikteliklerin (Almanya-Fransa örneği) zamanla makro bütünleşmelere (Avrupa alt sistem örneği) dönüşebileceğini ifade ederek aktörler arasındaki konu ve kapsam açısından çoğulculuktan bahsederek güvenlik topluluklarının yaratılması üzerinde durmuştur. Çoğulcu güvenlik topluluğu

anlayışına göre devletler arasında oluşan etkileşimin işbirliğine evrilmesi ile birlikte söz konusu etkileşim ne kadar çok konuyu ihtiva ederse ve askeri konulardan uzak olursa kalıcı barış için karşılıklı güven ve ortak bir duygunun oluşturulması o kadar kolay hale gelmektedir (Booth, 1990).

Demokratik barışı günümüz itibariyle değerlendirebileceğimiz Avrupalı devletlerin sahip oldukları liberal demokrasiler piyasa toplumunun geç bir ürünü olarak liberalizm ve demokrasinin birbiriyle yaptığı sentez sonucunda doğmuştur. Bir demokratik sistemde barış olgusunu inceleyebilmek için dış politika arenasında hangi siyasi aktörlerin karar alma konusunda etkili olduklarını ve ne tür çıktılar meydana getireceğini anlamak önemli görünmektedir. Yeryüzündeki demokrasilerin farklı sayıda ve büyüklükteki aktörlerin etkisi altında olduğu gerçeği unutulmadan konjonktürün önemi gözden kaçırılmamalıdır. Liberal demokrasilerin oluşturdukları çıktılar demokratik süreçte etkili olan birçok iç ve dış dinamikle beslenmektedir.

İç dinamikler açısından özellikle önemli bir popülerite ve konum elde etmek isteyen liderler popülist ve milliyetçi söylemlere başvurarak ulusal mitlerin canlanmasını sağlarlar ve konumlarını devam ettirmek için halkın tahrik ve heyecana kapılmasına vesile olan söylemlerini sürdürebilirler. Burada ülkenin ne derece demokratik bir anayasa ile yönetildiği değil o anayasayı işletecek, dış politika kararlarını alacak iktidarların ve onların en üst karar alıcı olan liderlerin demokratik sistem içinde önemi ortaya çıkmaktadır (Evera, 1998). Demokratik rejimlerin var olması bunları işleten ve yönetimde başat konumda olan liderlerin de demokrasiye sahip olacakları inancını ortaya çıkarmaz. Bu yüzden kırılabilirliği her demokrasinin doğasında olan bir olgu olarak kabul etmemiz gerekecektir. Bu bağlamda demokrasinin gelişebileceği hayatta kalabileceğine ilişkin kesinliğin olmaması tartışmaları da zaman zaman yapılmaktadır (Heller, 2004).

Demokratik Barış olgusunu incelerken sistem, lider, rejim, iç yapı ve sosyo-ekonomik yapı değişkenlerini de ele alıp incelememiz durumunda verimli sonuçlara ulaşmak mümkün olabilmektedir. Bu demokrasilerin iç dinamiklerini incelemek bize demokratik barışla ilgili daha iyi sonuçlar çıkarabileceği kabul edilirken sistem analizine önem vermek de bizi farklı bir sonuç çıkarmaya götürebilir. İçinde buldukları alt sistemin sahip

olduğu özellik ve niteliklerden ciddi etkilenen devletlerin sistem dinamiklerinden tam bağımsız oldukları da kabul göremez. Öyle ki bir alt sistemdeki teknolojik ve ekonomik gelişmeye de bağlı olarak şiddet araçlarının tahrip ediciliği ve karşılıklı ilişkilerin yoğunluk derecesi demokrasilerin birbirleri ile olan ilişkilerin farklı boyutlarda şekil alması sonucu doğurabilir. Ayrıca devletlerin arasındaki savaşlarda tarihsel bağlamda incelendiğinde coğrafi yakınlığın önceliği ve önemi ortaya çıkmaktadır (Mesquita, 1981).

Demokratik barış konusunu bölgesel alt sistemler düzeyinde tarihsel olarak ve günümüzde ele aldığımız zaman demokrasilerin önemli bir şekilde var olduğu Avrupa Alt sistem düzenini öncelikle incelemek en mantıklı seçenek olmaktadır. Avrupa alt sistemi demokrasinin sadece filizlenip büyüdüğü bir yer olmayıp aynı zamanda çok kutupluğun örneklerini de sergilemesi açısından önemi çok fazladır.

V.AVRUPA ALT SİSTEM MODELİ VE ÇOĞULCU GÜVENLİK TOPLULUĞU

Uluslararası bölgesel sistemler, gerek iç etkileşim yoğunluğu gerekse de tarihsel ve kültürel bağlarla kendilerini global sistem içinde diğer alt sistemlerden belirli sınırlar vesilesi ile ayıran siyasi coğrafyalar olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası sistem içinde sahip buldukları iç etkileşim ve nüfuz etme yoğunluğuna bağlı olarak bölgesel alt sistemler dünya politikası içinde etkilerini sürdürmektedirler. Kültürel türdeşlik her zaman bulunmasa bile bölgesel alt sistemlerin önemli niteliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Nitekim Avrupa alt sistem modeli içinde de aslında ulusal bir çıktı olan demokrasi olgusu bölgesel anlamda önemli bir özellik olarak var olmaktadır.

İkinci dünya savaşının bitimi ile birlikte ortaya çıkmış bulunan siyasal konjonktür Avrupa'nın kendi ayakları üzerinde durmasına imkan tanımamış, Doğu Avrupa'yı hakimiyeti alan Sovyet tehdidinin tüm Avrupa'yı sarması ile Avrupa ölçeğinde Çoğulcu Güvenlik Topluluğunun oluşumu gerçekleşmiştir. Çoğulcu güvenlik topluluğu bir örgüt olarak algılanmamakla birlikte Avrupa ölçeğinde oluşmuş Çoğulcu Güvenlik Topluluğu'nun örgütsel düzeye evrilmesi söz konusu olmuştur. Burada NATO ve Avrupa Birliği gibi örgütler çoğulcu güvenlik topluluğu hakkında bize örgütsel bir evrimi ifade etmektedir.

Güvenlik Topluluğu Kavramı ilk olarak 1950'li yıllarda Richard Van Wagenen tarafından

kullanılmış olmasına rağmen kavramın uluslararası politika literatürüne kazandırılması Karl Deutsch vesilesi ile olmuştur. Karl Deutsch'un öncülüğünde 1957 yılında yayımlanan "Siyasal Topluluk ve Kuzey Atlantik Bölgesi" (Political Community and the North Atlantic Area" adlı eser bu bağlamda önemli bir konumda bulunmaktadır (Kupchan, 2010). Karl Deutsch bu eserinde güvenlik topluluğu kavramını ulusların birbirleri ile savaşmayacakları konusunda birbirlerine karşı güven oluşturmaları ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Güvenlik topluluğu kavramı, bir topluluğa ait olmanın verdiği duygunun ortak bir duygusunu oluşturmaya paralel olarak taraflar arasında ortaya çıkacak sorunların barışçıl biçimde çözülmesi gerektiğine olan inancı arttırmaktadır. Ortak bir duygusu ile ortaya çıkan bu inanç, hem topluluk içindeki taraflar arasında mevcut bulunan sorunların çözülmesine hem de dışarıdan gelebilecek nüfuz etkisinin bertaraf edilmesini de sağlayabilecektir (Deutsch, 1957). Karşı tarafın atacağı adımları bilmek ve ya öngörebilmek buna uygun barışçıl davranış ve hareketlerin oluşmasını destekleyerek ortak bir duygusunun kuvvetlendirilmesini de sağlamaktadır (Deutsch, 1957).

Temel değerlerin uyumu da Deutsch'a (1957) göre güvenlik topluluğunun oluşturulmasının en önemli koşullarından birisidir. Deutsch bu temel değerleri iç politikanın oluşturulması ve şekillenmesinde başat rol oynayan ve iç politikada birincil öneme sahip değer ve olgular olarak tanımlamaktadır. ABD ve Kanada'nın on dokuzuncu yüzyıldan itibaren sınırlarını karşılıklı olarak askerden arındırmaları başta olmak üzere karşılıklı güven bağlamındaki kurdukları ilişkiler çoğulcu güvenlik topluluğu bağlamında değerlendirilmektedir (Deutsch, 1957). Günümüzde ise çoğulcu güvenlik topluluğunun örgütsel bazda evrimleşmiş en iyi örneği olarak Avrupa Birliği gösterilmektedir.

Demokrasilerin birbirleri ile savaşmayacakları tartışmalarının merkezini demokrasilerin doğduğu, büyüdüğü ve kökleştiği bir coğrafya olarak Avrupa alt sistemi, günümüz modern ve gelişmiş demokrasilerin hala en belirgin olduğu siyasal coğrafyadır. Avrupa Coğrafyası aynı zamanda tarih boyunca en büyük ve yıkıcı savaşların gerçekleştiği bir coğrafya olarak da tarihin hafızasına kazınmıştır. Avrupa alt sistemi Sanayi Devrimi öncesi ve sonrası oluşan emperyalist politikalar dünyanın geri kalan bölgelerindeki nüfuz derecesinin de etkisi ile

uluslararası sisteme hakim olan ve hatta uluslararası sistemin kendisi olarak da adlandırılmıştır. Kendi içerisindeki etkileşim yoğunluğu dünyaya nüfuz edebilme onu kontrol edebilme açısından 20. Yüzyılın ortalarına dek diplomasi tarihinin en etkin yoğunluğuna sahip bölge olmuştur. Kıtaya tam anlamı ile hakim olabilecek bir gücün ortaya çıkmaması ve çok kutupluluğun ikinci dünya savaşının sonuna dek sürmesi, güçler dengesi sistemi içinde etkinliklerini artırma çabası ve politikası güden Avrupa devletlerinin bu mücadeleleri Avrupa alt sistemine eşsiz bir özellik sağlamıştır (Kennedy, 1987).

Tek bir gücün hakimiyeti altına girmemek ve Avrupa'da hegemonyanın kurulmasının engellenmesi için devletler arasında yaşanan rekabet ve Avrupa'da gerçekleşen Fransız Devrimi ve Sanayi Devriminin oluşturduğu dinamikler Avrupa Liberal demokrasi modelini hayata getirmiştir. Bu nedenle Kant'ın demokratik barış ile ilgili söylediğinin aksine demokrasiler ulus devletlerin içinde vücut bulmuş ve zamanla varlığını ve dengeleri muhafaza edecek durumlar oluşturularak ulus devlet ve demokrasinin birlikte Avrupa ölçeğinde yaşamasını beraberinde getirmiştir. Ancak kıta devletleri arasında gerçekleşen rekabet ile birlikte iç ve dış dinamiklerin etkisi onları gerektiğinde güç kullanmaya sevk edecek birer aktör durumuna da getirmiştir. Avrupa ölçeğinde yaşanan iç süreçler ile birlikte ulusal sistemlerde yönetim biçimi olarak demokrasilerin kabul edilip uygulanması devletin oluşturulmasına sebep olan karakteristiklerin ortadan kalkmasını sağlamamıştır. Şöyle ki İngiltere, Fransa ve Belçika Avrupalı demokrasilerin ilk örneğini oluşturmalarına rağmen bu ülkeler emperyalist politikalar izlemiş ve gerektiğinde birbirleri ile savaşmaktan geri durmamışlardır (Sümer, 2011).

Avrupa alt sistem coğrafyasında çok kutupluluğun rekabeti ciddi anlamda artırması ve milliyetçi söylemler ile birleşince de maceraperest dış politikaları teşvik etmesi, demokrasileri karşı karşıya getiren veya getirebilecek olan dinamiklerin oluşmasına katkı sunmuştur. Demokrasiye sahip olan tarafların birbirleri ile savaşmaması yahut sıcak çatışma ortamına girmemesi içinde mevcut oldukları alt sistemin yıkıcı iç dinamiklerin etkisine ve bu dinamiklerin üretilip üretilmemesine bağlıdır. Devletlerin sahip oldukları rejim karakterinden bağımsız olarak ana hedeflerden ilkinin varlıklarını

devam ettirmek olduğu düşünüldüğünde Avrupa coğrafyasında oluşan demokrasi rejimlerinin dış politikalarının demokrasi tarafından şekillenmediği demokrasilerin dış politikaların içine doğduğu görülmektedir.

Avrupa alt sistemi kendi iç dinamikleri ve konjonktürel koşullar bağlamında daha önce eşi benzeri görülmemiş yıkıma yol açan İkinci Dünya Savaşından sonra ciddi bir köklü değişim geçirmiştir. Bu savaşın akabinde yanı başlarında Sovyet tehdidini ciddi bir biçimde hisseden Avrupa devletleri birbirleri ile çok yakın ilişkin kurmaya başlamış bu bağlamda çoğulcu güvenlik topluluğunun inşa süreci iç ve dış dinamiklerin de desteğiyle gerçekleşmiş ve zaman içerisinde de bu anlayış ve ilişki biçimi kurumsal boyutlara doğru götürülmüştür. NATO, Avrupa Konseyi, Batı Avrupa Birliği ve daha sonra Avrupa Birliği adını alacak olan Avrupa Ekonomik Topluluğu İkinci Dünya Savaşı bitiminden sonra Avrupa alt sistemi düzeyinde oluşan ve yerleşen çoğulcu güvenlik topluluğuna paralel olarak kurulmuş örgütlenmelerdir. Bu örgütler, Avrupa devletlerinin arasındaki dış politikaların güvene dayalı olarak oluşturulması ve sürdürülmesine hizmet etmişler ve günümüzde de bu rollerini korumaktadırlar (Sümer, 2011). Soğuk savaşın bitiminde ise Eski Doğu Bloku ülkeleri olan Doğu Avrupalı devletlerin başta ekonomik anlamda olmak üzere bir cazibe merkezi olarak görülen Avrupa Birliği ile bütünleşmeleri Avrupa alt sistemini içine alan siyasi coğrafyada demokratik barışı güçlendirici bir durum yaratmıştır (Doyle, 2001). Günümüz çerçevesinde düşünüldüğünde çoğulcu güvenlik topluluğu ile oluşturulan bu durumun Avrupa Birliği etrafında bir politik kültür ile somutlaşmasının barışın kalıcı hale getirilmesi bağlamında önemli olduğu görülecektir (Kupchan, 2010).

SONUÇ

Avrupa'da Fransız Devrimi ve Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan politik süreçler kıtaya kendi nevi şahsına münhasır karakterini bahşetmiştir. Teknolojinin gelişimi ile savaşların yıkıcılığının artması, uluslararası örgütlenmeler ve demokratik barış birbirleri ile birlikte değerlendirilen kavramlar haline gelmişlerdir. Çoğulcu Güvenlik Topluluğunun tam anlamı ile Avrupa Birliği düzeyinde vücut bulması ve İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa alt sistemi ve AB'yi oluşturan devletler arasında hiçbir savaşın meydana gelmemesi ve bu alt sistem düzeyinde güvenlik

topluluğunu oluşturan devletlerin arasında savaş olasılığını dahi ortadan kaldırması, güvenlik topluluğunun oluşturulması ve başarı ile sürdürülmesi vesile ile olanaklı hale gelmiştir. Avrupa'nın geçirdiği tarihsel süreçler bağlamında anlaşılabilen ve kurulan çoğulcu güvenlik topluluğu kıtada barış kültürünün gelişimini sağlamıştır. Bu bağlamda Kupchan'ın da sözünü ettiği gibi 1952'de Avrupa Kömür Çelik Topluluğunun kurulması sonucunda Almanya'nın Ruhr havzasında bulunan stratejik öneme sahip kömür çelik kaynaklarının ulusüstü bir yapıya devredilmesi bu güvenlik topluluğunun alt yapısını oluşturmakla kalmamış kalıcı barışın Avrupa alt sistem coğrafyasında inşa edilmesine de ön ayak olmuştur (Kupchan, 2010).

Avrupa'da çoğulcu güvenlik topluluğunun oluşturularak ortak bir duygusunun ve sistem içindeki devletler arasında karşılıklı güvenin bina edilmesi, Avrupa ölçeğinde milliyetçiliğin tasfiye edilmesi ve ortak refah düzeyinin artırılmasının çeşitli kurumlar vesilesi ile yaratılması sonucunda mümkün olmuştur. Demokratik barış da kıta içindeki bu etkileşim ve güven duygusunun oluşumu ile gelişim göstermiştir. Bu bağlamda çoğulcu güvenlik topluluğunun oluşturulmadığı coğrafya ve alt sistemlerde savaşların gerçekleşme olasılığı daha büyük görünmektedir.

Demokratik barış kuramının öngördüğü düşüncelerin geçerliliğe sahip olması uluslararası ortamın da buna fırsat vermesi ile mümkün olabilir Nitekim uluslararası ortamın el vermediği durumlarda demokratik barış sürdürülmesi pek mümkün görünmemektedir.

Çoğulcu güvenlik topluluğunun (Avrupa alt sistemi örneğinde görüldüğü gibi) oluşturacağı yeni politik kültür, bölgedeki stratejik doğal kaynakların paylaşımı konusunda oluşabilecek savaş ortamlarının ortadan kaldırılması hususunda bir güvence oluşturabilir ve dış tehdit ve nüfuzlara karşı da alt sistemi daha korunaklı hale getirebilir.

KAYNAKLAR

- [1] Açıkmeşe, S. A. "Uluslararası İlişkiler Işığında Avrupa Bütünleşmesi", **Uluslararası İlişkiler**, 1, 2004.
- [2] Battissela, Dario. **Théories des Relations Internationales**, Presses de Sciences Po, Paris, 2003.
- [3] Booth, Ken. "Steps Towards Stable Peace in Europe: A Theory and Practice of Coexistence", **International Affairs**, 66, 1, 1990.
- [4] Dedeoğlu, Beril, "Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağlılığından Farklılıkların

- Birlikteliğine”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 4, 2004, ss. 1-21.
- [5] Deutsch, K. W. ve diğerleri, **Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in Light of Historical Experience**, Princeton University Press, Princeton, 1957.
- [6] Deutsch, K. W. **The Analysis of International Relations, Englewood Cliffs**, Prentice Hall, N.J., 1968.
- [7] Deutsch, K. W. **Tides Among Nations**, New York, TFP, 1979.
- [8] Doyle, M. W. “Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs” ,Michael E. Brown, Sean M Lynn-Jones, ve Steven E Miller (ed.), *Debating the Democratic Peace*, Cambridge, The MIT Press, 2001, ss. 3-58.
- [9] Evera, S. V. “Hypotheses on Nationalism and War” *Theories of War and Peace*, Michael E. Brown, Owen R. Coté, Jr., Sean M. Lynn-Jones ve Steven E. Miller(ed.), Cambridge, The MIT Press, 1998, ss. 257–292.
- [10] Heller, A. “Bıçimsel Demokrasi Üzerine”, *Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar*, John Keane (der.), Çev. Levent Köker et. al., İstanbul, Yedi Kıta Yayınları, 2004, ss. 147-164.
- [11] Iriye, Akira. **Global Community: The Role of International Organizations in the Making of the Contemporary World**, University of California Press, California, 2002.
- [12] Kant, I. **Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme**, Çev. Yavuz Abadan ve Seha L. Meray, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış Münasebetler Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1960.
- [13] Kennedy, P. **Büyük Güçlerin Yükselişi ve Düşüşleri**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.
- [14] Kupchan, C. A. **How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 2010.
- [15] Lodge, Juliet. "Integration Theory, Decision-Making and Institutions in the European
- [16] Community", Juliet Lodge ed., *The European Community*, London, Frances Pinter, Pub., 1983.
- [17] Mesquita, B. B. **The War Trap, New Haven**, Yale University Press, 1981.
- [18] Russett, Bruce. **Grasping the Democratic Peace, Principles for a Post Cold War World**, Princeton University Press, New Jersey, 1993.
- [19] Owen, J. M. “How Liberalism Produces Democratic Peace”, **International Security**, 19 (2), 1994, ss. 87-125.
- [20] Sümer, Gültekin. “Bölgesel Alt Sistemler Karşısında Demokratik Barış”, *Alternatif Politika*, Cilt. 3, Sayı. 2, Eylül 2011, ss. 198-227.
- [21] Viotti, Paul R. and Kauppi, Mark V. *International Relations Theory*, United States: Pearson, 2012.